

Razvoj luke Ploče i njen značaj za privredu naše zemlje

Ivo Marković, Ploče

Luka Ploče nalazi se na 43°03' geografske širine i 17°26' geografske dužine.

Luka Ploče je kao prirodna luka locirana sjevero-zapadno od ušća Neretve udaljenosti od 5 km, gdje je prirodnim procesom, kroz davne geološke formacije, stvoren prirodno povoljan, fizičko-topografski uslov za izgradnju modernog lučkog centra. Tome je u prilog i sam geografski smještaj poluotoka Pelješac, koji djeluje kao prirodni lukobran samoj luci Ploče.

Osim toga, blage padine i prirodne uvale Ivan-planine u cijelom južnom dijelu dinarskog spleta, jedino omogućuju izgradnju transverzalnih komunikacija od centralnog dijela zemlje k moru — dolinom rijeke Neretve.

K tome još jedan od najvažnijih faktora za razvoj velike i moderne luke, na ovom mjestu, jest ogromni privredni potencijal, koji se nalazi u zaledu ovoga mjesta, formirajući mu veliko prirodno geografsko-saobraćajno područje, gdje već danas gravitira cca 3 milijuna tona tereta, a koji će se u bliskoj perspektivi (poslije normalizacije pruge Sarajevo—Ploče) povećati na 4—5 milijuna tona.

Ova luka ima sve uslove da se naglo razvije i u putničku luku, pošto po svom geografskom položaju povezuje mnogobrojne otoke i pomorsko-trgovačka mjesta na Jadranu.

Također je bliža okolina luke obogaćena sa prirodnim ljepotama i pješćanim plažama, što omogućuje jači razvoj turizma u tom kraju, a koji se je već prilično razvio.

Ova luka već danas zauzima vidno mjesto u našoj privredi, u našem transportu, jer iako još ne raspolaže sa modernim saobraćajnicama ona čini godišnji promet od preko 600.000 tona raznog tereta i 1,5 milijardu dinara uštede godišnje što se dotična roba ne manipulise zaobilaznim putevima. Međutim, poslije dolaska normalne pruge godišnji promet će porasti i doseći 3—5 milijuna tona, radi čega će se moći ostvarivati godišnja ušteda, od vozarskih razlika i sniženih troškova eksploatacije transportnih sredstava, za našu privredu i zajednicu, u godišnjem iznosu od cca 10 milijardi dinara.

Osim navedenog luka Ploče će biti, a i danas je već, važan faktor za razvoj drugih privrednih djelatnosti kao: predaivačke industrije, trgovine, turizma, pomorske privrede, građevinarstva, komunikacija i slično, što će stvarati godišnje desetine milijardi bruto produkta za našu zajednicu.

Radi, navedenog, u razvoju jugoslavenske privrede luka Ploče će zauzimati vidnu ulogu.

IZGRADNJA LUKE PLOČE U SKLOPU IZGRADNJE JUGOSLAVENSKIH SAOBRAĆAJNICA I NJENA EKSPLOATACIJA

1. U uslovima uskotračne pruge:

Privredni potencijal svake zemlje teži da pronade što kraći saobraćajno-transportni put, da pronade prirodni pravac koji mu omogućuje da za što kraće vrijeme, i uz što niže eksploatacione transportne troškove, stigne do mjesta svoje realizacije. Ako je ovaj faktor zastupljen kod transporta robe, onda je udovoljeno jednom od osnovnih principa ekonomskih, a koji znatno utiče na sniženje cijene koštanja, na kvalitet i na efikasnost snabdijevanja sa proizvodnim potrošnim dobrima.

Koristeći se ekonomskim zakonima u ovoj privrednoj grani manje-više svaka pomorska zemlja postiže visoki privredno-financijski prosperitet, što znatno utiče na razvoj proizvodnje, proizvodnih snaga i na nacionalni dohodak.

Adekvatno ekonomskim principima i privredni potencijal svakog većeg privrednog područja, kod transporta izvozno-uvozno-razvoznih dobara traži što kraći put. Također i privredni potencijal središta naše zemlje dirigirao je neophodnost izgradnje saobraćajnica u pravcu mora dolinom rijeke Neretve. Na toj ekonomskoj osnovi pojavila se je mogućnost izgradnje luke u današnjoj luci Ploče.

Pored ekonomskih i geografskih prednosti, i sami maritimni faktori u luci Ploče su vrlo zadovoljavajući, pa su i oni, kao treća komponenta uslovi lociranja luke u Pločama. Ti povoljni maritimni uslovi rezultiraju iz toga, što se dubine obala u luci kreću od 9,5 do 12 m, a dubina plovnog ulazno-izlaznog kanala kreće se na 10,5 odnosno 33 stope, a kroz slijedećih par godina, dubina će kanala biti 12 metara.

Međutim, da je luka Ploče, kao i svaka druga luka, u pravom smislu riječi mogla postati lukom, primarno je rješenje saobraćajnica između nje i njenog ekonomskog zaleda. A historijat izgradnje tih saobraćajnica, te željezničke pruge sa zaledem, zaista je opsežan.

Tek 1937. godine konačno, poslije dugog polemiziranja, donesena je odluka o izgradnji željezničke pruge Metković—Ploče, s čime su stvoreni uslovi i za izgradnju luke Ploče.

Godine 1940. završena je izgradnja uskotračne pruge Metković—Ploče. Za vrijeme okupacije talijani su izgradili 410 metara operativne obale, kako bi lakše izvlačili opljačkanu imovinu i prirodna bogatstva naše zemlje. Ta izgrađena obala skoro je u cijelosti porušena i oštećena pri povlačenju okupatora iz naše zemlje.

Odmah poslije oslobođenja, a u sklopu planske obnove (1945—1948), obnovljena je porušena obala u luci Ploče. Poslije toga prišlo se je k postepenom ulaganju investicija u luku Ploče, kako bi njeni kapaciteti bili usklađeni sa kapacitetima uskotračne pruge Sarajevo—Ploče. Danas (u početku 1963) luka raspolaže kapacitetima za ostvarenje godišnjeg prometa od cca 750.000 tona rasutog i generalnog tereta, uz omjer 70% i 30%.

Izgrađeni kapaciteti u luci dosada, sastoje se iz slijedećeg:

Operativne obale 910 m (5 brodskih vezova za dugu plovidbu i 3 veza za obalnu plovidbu), putničke obale 220 m, zatvorenog skladišnog prostora 11.000 m², otvorenog skladišnog prostora 50.000 m², 2 kom. velikih mostnih lučkih dizalica, 4 kom. lučkih portalnih dizalica po 5 tona nosivosti, 3 kom. autodizalica, 2 autolifta, 2 remorkera, 12 traktora sa prikolicom, te ostale sitnije lučke mehanizacije, kao i 4 komada pneumatskih transporterata za žitarice.

Također je izgrađen dalekovod Metković—Ploče, 3 transformatorske stanice, lučka električna mreža, lučki kolosjci, vodovod, Dom zdravlja sa stacionatom, cca 200 stanova, te nekoliko upravnih privrednih objekata.

Također luka raspolaže sa vlastitim zanatskim radionicama, koje služe za održavanje vlastitih osnovnih sredstava poduzeća sa operativnim obalama za opravke na brodovima, kao i za obradu i doradu na raznim usklađenim robama, namijenjenim za izvoz ili koje su dopremljene iz inozemstva. Ti poslovi se sastoje iz: uzorkovanja robe, pakovanja, sortiranja, markiranja, pilanja, blanjanja, vaganja i niz sličnih dopunskih radova. Luka obavlja u vlastitoj režiji, sa vlastitim sredstvima i stručnim osobljem remorkažu i pilotazu brodova. Luka također pruža sav potreban servis za brodove na nivou ostalih većih jugoslavenskih luka. U taj servis spada: redovite manipulacije na iskrcanju tereta iz brodova ili ukrcaju, dopunske manipulacije na brodu (priprema brodskih derića, otvaranje—zatvaranje grotla, skidanje i postavljanje raznih pregrada u brodu za stabilizaciju tereta, razna slaganja, tramakanja robe u brodu), privez-odvez brodova, pilotaza, remorkaža, opravke, snabdijevanje brodova: vodom, gorivom, prehrambenim proizvodima i ostalim artiklima široke potrošnje, kao i ostale razne usluge na brodovima. Luka i dalje razvija svoje kapacitete. Sada se nalazi u izgradnji jedna operativna obala od cca 240 m koja će uglavnom služiti za ukrcaj linijskih brodova sa generalnim teretom i građom. Njeno dovršenje predviđa se koncem 1963. godine. Također su otpočeli pripremi radovi za izgradnju operativne obale južne strane postojećeg plovni gata. Također se nalazi u završetku prokopavanje plovnog kanala Vlaško jezero — more,

kojim se odvođe u more vode postojeće »Crne rijeke« koja se je dosada ulijevala u more nešto južnije od operativne obale. Ovaj kanal ima ogromno značenje za razvoj luke Ploče, jer: služi za pristup u jezero »Vlaška« koje će se kasnije koristiti u izvjesne privredne svrhe, omogućava melioriranje svih površina sjeverno od kanala, što omogućava daljnji razvoj i izgradnju lučkih obala, skladišta, saobraćajnica, željezničkog čvora itd., te razvoj industrijskih i komunalnih objekata neposredno uz sami kanal.

Također je Luka poručila u jednom jugoslavenskom brodogradilištu jedan bager refuler, tako da će Luka sa vlastitim bagerom vršiti bagerovanje u cilju izgradnje i održavanja obale i kanala, što će znatno doprinijeti sniženju cijene koštanja u gradnji obala u luci Ploče. Ovaj bager stići će luci polovinom ove godine. Za građevinske objekte kao i njenu opremu do konca 1962. godine utrošeno je 5,2 milijarde dinara. Od toga za građevinske objekte trošeno je cca 4,2 milijarde dinara, a za opremu cca 1 milijarda.

Visina ovih ulaganja iznosi oko 32% od ukupnog investicionog ulaganja koje je predviđeno Investicionim planom ulaganja luke Ploče.

Izvori financiranja za izgradnju lučkih objekata i opreme do 1960. godine uglavnom su poticali iz OIF-a u vidu bespovratnog investiranja, dočim poslije toga uglavnom su financijska sredstva iz OIFa ali u vidu kredita, tj. vraćanja zajednici uloženi sredstava u vidu anuiteta sa kamatama. Pored toga luka osigurava uglavnom iz vlastitih fondova 30% učešća u investiranju lučkih objekata. Dosada uložena financijska sredstva u luku Ploče potiču: 3,6 milijardi iz OIF-a, 0,7 milijardi iz vlastitih fondova luke i 0,9 milijardi dinara iz kredita dobijenih od OIF-a i RIF-a. Ako bi se osvrnuli na izvršenje plana investicionog ulaganja u luku Ploče, onda vidimo da je on znatno podbacio, jer je plan izvršen sa nešto oko 50%. Ovo je objektivna posljedica, jer sredstva iz OIF-a nisu mogla biti odobrena u visini predviđenog plana po investicionom planu luke Ploče.

Specifične poteškoće oko financiranja izgradnje luke naročito su se pojavile u posljednje 2-3 godine, tj. prelaskom sa bespovratnih investicija na povratne investicije uz prethodno obezbjeđenje učešća, koje je za naše uslove vrlo veliko.

To radi toga, što je nemoguće u cijelosti obezbijediti financijska sredstva za učešće iz vlastiti sredstava poduzeća, a pored toga i radi nerazvijenosti komune.

Pored izgradnje lučkih objekata i opreme, poduzeće Luke Ploče, intenzivno je radilo iz godine u godinu na stabilizaciji radne snage i stručnog osoblja, kao i stručnom uzdizanju. Istina pri samom početku izgradnje i eksploataciji luke bio je nedostatak stručnih kadrova, što je svakako imalo usporavajući tempo izgradnje luke. Međutim, prije nekoliko godina je taj problem vrlo poboljšao, čemu su najbolji dokaz postignuti rezultati. U pogledu stručnog usavršavanja i školovanja kadrova Luka je i u ovom pravcu vodila i u planovima zacrtala pravilnu politiku. Zahvaljujući takvoj politici, tj. stipendiranjem kadrova i sticanjem kvalifikacija raznih struka — lučko transportnih radnika, dizalčara, traktorista i raznih zanatlija putem kurseva i školovanja kroz Radničko sveučilište u Pločama, danas Luka raspolaže sa 30% visokokvalificiranih i kvalificiranih i 55% polukvalificiranih. Sada se nalazi na raznim višim i visokim školama oko 20 stipendista. Svake godine oko 50 članova kolektiva stekne kvalifikacije. Poduzeće je donijelo 5-godišnji plan kadrova, koji služi kao osnov za pravilno vođenje kadrovske politike.

Zahvaljujući većem podizanju stepena stručnog znanja a i sam rad organa upravljanja (Radnički savjet i Upravni odbor) postiže sve veći uspjeh u svom radu. Članovi organa upravljanja lakše ulaze u probleme ovog kolektiva, koji su obilni, tim više što je ovaj kolektiv, pored svoje osnovne djelatnosti, ujedno nosioc investicija za Luku Ploče, kao i održavanje luke. Naravno da tome ide u prilog i jaka djelatnost društveno-političkih organizacija kao SK na čijem se čelu nalazi Lučki komitet, Sindikalna organizacija sa 700 članova kao i omladinska organizacija.

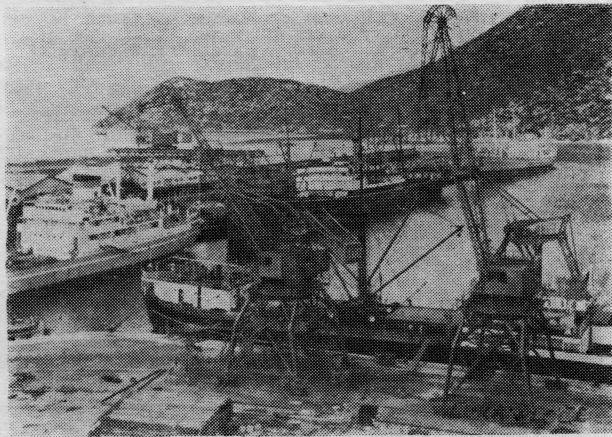
Važno je napomenuti da se izgrađeni objekti odmah koriste: tj. njihovo korištenje nije vezano uz definitivnu izgradnju luke. U konkretnom slučaju izgrađeni kapaciteti i stručna radna snaga omogućili su da se preko Ploča, ostvari vidan uspjeh u prometu tereta i da taj promet iz godine u godinu raste. Dok je 1946. promet ostvaren sa 150.000 tona, dotle je u 1952. godini 388.000 tona, 1958. godine 509.000 tona, a

1962. godine 620.000 tona. Inače je ukupno u periodu od 1946. do zaključno 1962. godine ostvaren promet preko Ploča, kako slijedi:

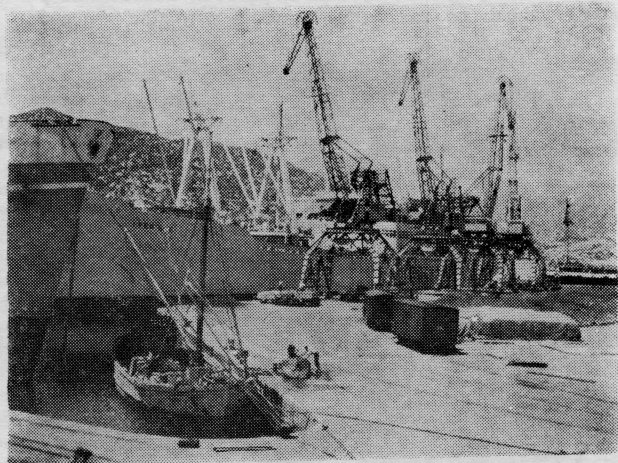
Izvoz	= 3,441.658 tona ili 59%
Uvoz	= 1,082.430 „ „ 18%
Razvoz	= 1,383.189 „ „ 23%
Svega :	5,907.277 tona ili 100%

Kao što se iz prednjeg vidi na izvoz se odnosi 59% tereta u prosjeku, dočim je 1962. godine izvoz bio 65%. U svakom slučaju luka Ploče je luka izvoznog karaktera. Također je u istom razdoblju u Pločama, pristalo za ukrcaj-iskrcaj svega: 28.954 broda raznih zastava i veličina u saobraćaju sa skoro svim pomorskim zemljama svijeta. Do 1950. godišnje je u luku stizalo oko 1.000 velikih i malih brodova, a u 1962. godini bilo je 2.404 broda, koje povećanje je i logično s obzirom na porast prometa robe. Naročito je porastao broj linijskih brodova i putničko-teretnih. Sedmično pristajanje putničkih brodova ima 54, a godišnji promet putnika kreće se u prosjeku preko 200.000. Usporedo sa povećanjem prometa povećava se i procenat generalnog tereta. Tako je do 1955. godine generalni teret iznosio ispod 5% u ukupnom prometu, dotle se poslije toga iz godine u godinu povećava, tako da je u ukupnom prometu učestvovao 1955. godine sa 15%, 1958. godine sa 20%, 1961. i 1962. sa 30%. Veće učešće generalnog tereta ima pozitivno dejstvo, jer su usluge skupocjenije, vežu uza se dopunske radove, povećava se frekvencija pristajanja linijskih brodova, zahtijevaju stručniji rad, radi čega radnici stižu potrebne kvalifikacije i bolju zaradu.

Izgrađeni kapaciteti i ostvareni promet omogućili su da Poduzeće Luka do sada ostvari prihod od cca 4,5 milijardi dinara, a uštede na brodovima za 2.300 brodova cca 300 milijuna deviznih dinara.

Luka Ploče — operativna obala

Luka Ploče — savremena mehanizacija

Pored navedenog privredne organizacije gravitacionog područja luke Ploče, uštedile su blizu 20 milijardi dinara, jer im robe nisu putovale zaobilaznim putem.

U Luci je izvršeno formiranje ekonomskih jedinica, kojih ima 16. Također je uvedeno evidentiranje učinska i troškova po ekonomskim jedinicama, a Biro za analize i produktivnost vrši posljedje poslove u vezi plaćanja po učinku, što će u svakom slučaju doprinijeti k daljnjem povećanju produktivnosti i ekonomičnosti. Međutim, uslijed usklađenosti unutarnjih faktora: kapaciteta i kadrova, te ujedinjene snage društveno-političkih organizacija, organa upravljanja i organa rukovođenja poduzeća Luka, naročito u posljednjih nekoliko godina pokazuju vidno rezultate i u ovim pokazateljima. Tako je postignuto slijedeće:

— Produktivnost povećana u 1961. godini u odnosu na 1960. za 35%, a u 1962. godini u odnosu na 1961. za 47%.

— Ekonomičnost je povećana u 1961. godini u odnosu na 1960. za 21%, a u 1962. u odnosu na 1961. za 10%.

— Fondovi iz čistog prihoda u 1961. godini u odnosu na 1960. godinu povećani su za 1125%, a u 1962. godini u odnosu na 1961. godinu rastu za 37%.

— Ukupan prihod u 1961. : 1960. raste za 53%, a 1962. : 1961. raste za 35%.

— Troškovi poslovanja u 1961. : 1960. rastu za 15%, a 1962. : 1961. rastu za 26%.

— Čisti prihod od 1961. : 1960. raste za 97%, a 1962. : 1961. raste za 19%.

— Fizički obim poslova prometa u 1961. : 1960. raste za 23%, a 1962. : 1961. raste za 8%.

Ako se prednji faktori usporede i analiziraju vidi se da su svi pozitivno djelovali. Poduzeće Luka se trudi da proširenu reprodukciju širi iz godine u godinu, a to se vidi i iz formiranja fondova od čistog prihoda. Danas vrijednost osnovnih sredstava prelazi jednu milijardu dinara, bez vrijednosti operativnih obala.

2. U uslovima normalne pruge i izgradnje magistrala

Posebnim analizama i investicionim programom luke Ploče, određeno je gravitaciono područje na bazi: a) troškova prevoza robe željeznicom, b) geometrijske udaljenosti i c) na bazi troškova transporta tj. kombiniranjem prevoznih sredstava (željeznički i drumski).

Gravitaciono područje obuhvata sa zapada od Bilišća preko Lužana, Omorske, Glamoča i Makarske, a sa istoka od Kelebija, dolinom Tise, preko Indije, Osječana, Mede, Lubinja do Stona. Kako je iz opisanog gravitacionog područja vidljivo isto obuhvata centralni dio naše zemlje, koje je vrlo bogato sa raznovrsnim privrednim djelatnostima, kao na pr.

— u sjevernim predjelima — žitaricama

— u središtu rude, drvo, crna metalurgija, kemikalije i ostala prerađivačka industrija

— u južnom dijelu boksitne rude i drvo.

Razmjena i promet proizvodnih dobara sa i za navedeno područje iznosi sada već oko cca 4 milijuna tona.

Da dotične količine robe ne bi putovale zaobilaznim putovima, odmah po završetku izgradnje normalne pruge Sa-

mac—Sarajevo 1948. godine uvidjelo se je da treba graditi prugu Sarajevo—Ploče. Poslije niza ekonomsko-saobraćajnih studija i niz predloženih varijanti na relaciji Sarajevo—Ploče, s jedne strane, i na relaciji Lašva—Split s druge strane, 1958. godine okončane su studije i po odluci IV BiH i SIV usvojena je varijanta 8-a, koja ide približno uz postojeću uskotračnu prugu Sarajevo—Ploče, izuzev izvjesnog odstupanja na relaciji Bradina—Konjic i kod Mostara. Završetak ove pruge očekuje se tokom 1966. godine. Ova pruga će biti elektrificirana, sa ugrađenim telekomunikacionim uređajima i UKW sistemom, a šine će biti 49 koje će omogućavati normalan međunarodni saobraćaj, i maksimalne brzine do 100 km/h, odnosno minimalne 65 km/h. Kapacitet pruge 1965. godine iznosit će 53 para vozova, odnosno prevozna moć iznosit će 22 milijuna brutto tona godišnje. Prema posebnim ekonomskim proračunima, naša zajednica imat će godišnje ušteda do cca 10 milijardi, što znači da će se investiciona ulaganja u prugu, sa stanovišta zajednice, amortizirati u roku od 8 godina, a to je visoki stepen rentabilneta investicionih ulaganja.

Za povezivanje luke Ploče sa svojim privrednim zaleđem, pored izgradnje normalne pruge, mnogo će tu vezu ojačati izgradnja vertikalne magistrala Sarajevo—Mostar—Ploče, koja je do sada završena Sarajevo—Mostar—Buna, a preostalih cca 60 km predviđa se završiti do konca 1964. godine. Ova magistrala je apriori privrednog značaja i prvenstveno će služiti za prijevoz generalnih tereta. Već i danas na Ploče godišnje se ovim putem preveze nekoliko desetaka hiljada tona robe, a dovršenjem magistrala to će se umnogostručiti.

Pored ove magistrala kroz Ploče će također u toku 1964. godine biti izgrađena Jadranska magistrala koja ima karakter turistički, te i sa ovog aspekta to će Pločama ići znatno u prilog.

Adekvatno normalizaciji pruge Sarajevo—Ploče, a na bazi investicionog programa luke Ploče, prilaziti će se sve intenzivnijem ulaganju u luku Ploče, kako bi se do završetka pruge stvorili zadovoljavajući kapaciteti u luci za prihvat ukupnog prometa.

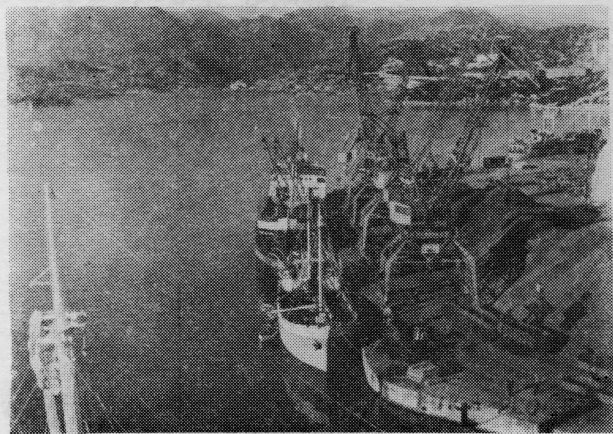
Po dolasku normalne pruge, tj. 1966. godine u luci se predviđa dovršiti: operativne obale 1540 m, (deset brodskih vezova), zatvorenog skladišnog prostora 50.000 m², otvorenog skladišnog prostora 200.000 m², mostnih dizalica 6 kom., 3 kom., pretovarnih uređaja za rude i uglj, kapaciteta 1.000 tona (1h), portalnih dizalica 10 kom., autodizalica 3 kom., autoliftova 20 kom., traktora 25 kom., remorkera 2 kom., plovnih dizalica 150 t 1 kom., manevarka 1 kom., bagera 1 kom., lučkih kolosjeka 8 kom., te ostalih uređaja kao: elektro-mraža, trafostanice, putevi, vodovod, kanalizacija itd. Također je u planu izgradnja silosa za žito, kapaciteta 30 hiljada tona.

Za dovršenje prednjih objekata, pored dosada uloženi finansijskih sredstava, predviđeno je daljnje ulaganje cca 8,5 milijardi dinara, od čega 5 u građevinske objekte, a ostalo u lučku opremu. Najglavnije poteškoće u ovom investiranju su pitanje učešća ovezbijedenja od 30%, jer Luka i pored angažiranja svih svojih fondova može da učestvuje sa cca 10% učešća, dok će ostatak morati rješavati putem uzimanja kredita, ili iz nekih drugih izvora, izuzev ako se eventualno ublaži stopa učešća, što je vrlo mali izgled.

Razvojem luke Ploče razvija se i ostala privredna djelatnost: pomorska privreda, prerađivačka industrija, trgovina, turizam itd., tako da već danas u Pločama djeluje oko 15 raznih poduzeća, koja stvaraju nekoliko milijardi brutto produkta. Najveća poduzeća su: »Azbest« tvornica azbestnih proizvoda, »Građevinsko poduzeće Ploče«, »Karton-plast«, Brodarsko poduzeće, Trgovačko poduzeće »Vranjak« i nekoliko špediterskih poduzeća i agencija. To je omogućilo da se sa ovog pasivnog kraja zaposli 4—5 tisuća ljudi, da postignu razne kvalifikacije i da se podigne nacionalni dohodak ovoga kraja, koji je ranije bio osjetno niži od srednjeg prosjeka po glavi stanovnika.

Investiciona sredstva u prugu i luku amortizirat će se sa stanovišta ekonomskog rentabilneta društva za 10 godina, a to je visoka stopa rentabilneta investicionog ulaganja.

Osim toga naša proizvođačka poduzeća i privreda, u sniženju cijena koštanja, a radi skraćenog puta robe štedit će godišnje cca 10 milijardi dinara. Luka Ploče će postati jedan veliki saobraćajno-pomorski čvor, jedan veliki gigant naše socijalističke Jugoslavije.

Luka Ploče — ukrcaj uglja